

Missbruk av e-legitimation

Enligt 15 kap. 12 § första stycket BrB döms ”den som sanningslöst åberopar pass, betyg, identitetshandling eller annan sådan för enskild person utställd urkund såsom gällande för sig eller annan person eller lämnar ut sådan urkund för att missbrukas på det sättet”, om åtgärden innebär fara i bevishänseende, för missbruk av urkund. Påföljden är böter eller fängelse i högst sex månader, eller om brottet är grovt, fängelse i högst två år. Efter en ändring i brottsbalken år 2013 skyddas även e-legitimationer.

Det är därför inte tillåtet att åberopa någon annans E-legitimation för att bli insläppt i en e-tjänst under sken av att vara den som anges i e-legitimationen.

Bakgrund

Med urkund menas enligt en legaldefinition i 14 kap. 1 § brottsbalken (BrB) bland annat en elektronisk handling som upprättats till bevis eller annars är av betydelse som bevis och som har en utställarangivelse som kan kontrolleras på ett tillförlitligt sätt (se andra stycket andra punkten). Bestämmelsen fick denna utformning genom regeringens proposition 2012/13:74 Förfalsknings- och sanningsbrotten. Där nämns e-legitimation som exempel på vad som kan vara en urkund.

Enligt 15 kap. 12 § första stycket BrB döms ”den som sanningslöst åberopar pass, betyg, identitetshandling eller annan sådan för enskild person utställd urkund såsom gällande för sig eller annan person eller lämnar ut sådan urkund för att missbrukas på det sättet”, om åtgärden innebär fara i bevishänseende, för missbruk av urkund. Påföljden är böter eller fängelse i högst sex månader, eller om brottet är grovt, fängelse i högst två år.

I traditionell miljö är det en självklarhet att en person inte får använda en annan persons legitimationshandling, t.ex. ett ID-kort, eller lämna ut sin legitimationshandling för att annan ska kunna utge sig för att vara den som anges i legitimationen (jfr att låna ett äldre syskons legitimation för att få tillträde till ett diskotek). Missbruk av detta slag lagförs regelmässigt.

Nya missbruk

I och med att e-legitimationssystemet år 2013 kompletterades med funktioner för att innehavare av e-legitimation ska kunna logga in från vilken dator som helst, t.ex. så att e-legitimationen finns i mobiltelefonen medan inloggning sker på en dator på ett hotell, har motsvarande missbruk som i traditionell miljö börjat förekomma med e-legitimationer. Detta går till så att någon förmår innehavaren av e-legitimation att använda den felaktigt, antingen så att innehavaren vilseleds att aktivera sin e-legitimation medan någon annan släpps in eller så att en särskild it-miljö tillhandahålls där innehavaren förmås avaktivera sin e-legitimation för att någon annan ska kunna åberopa den och bli insläppt i den e-tjänst som är målet för åtgärden.

Som exempel på missbruk av det första slaget kan nämnas att någon ringer en person och vilseleder denne att legitimera sig för tillträde till en webbplats men att den som

ringt upp istället släpps in för att denne har skrivit e-legitimationsinnehavarens personnummer på webbplatsen och därmed hamnat ”först i kön”. Ett exempel på missbruk av det andra slaget är att en aktör som vill bereda sig tillträde i annans namn tillhandahåller en webbsida där innehavare av e-legitimation får ange sitt personnummer och klicka på ”logga in”. När innehavaren har legitimerat sig används personnumret och resultatet av dennes inloggning på en annan webbplats än den som visats för användaren. Det är dessutom någon annan – en fysisk person eller någons robot – som använder uppgifterna och släpps in. Här har alltså en hel tjänst byggts för att annan än den som anges i e-legitimationen automatiserat ska släppas in.

Vid missbruk av beskrivet slag litar tillhandahållaren av en e-tjänst på en äkta urkund, e-legitimationen. Det är emellertid någon annan än den som anges i e-legitimationen (en annan fysisk eller juridisk person) som missbrukar den och därmed får tillträde till t.ex. en myndighets e-tjänst och uppgifter som finns där.

Straffansvar

Det står klart att de e-legitimationer som myndigheter godtar har urkundskvalitet enligt brottsbalken. Ansvar för missbruk av urkund förutsätter visserligen att den missbrukade urkunden är av visst slag – nämligen pass, betyg, identitetshandling eller annan sådan för enskild person utställd urkund. Det kan emellertid inte råda någon tvekan om att e-legitimationer omfattas eftersom de i lagstiftningsärendet anges som exempel på en sådan urkund (a. prop. s. 57 f.).

E-legitimationen ska dessutom ha åberopats. Detta krav är emellertid lågt ställt. Sannolikt räcker det att gärningsmannen hänvisar till urkunden genom ett skriftligt eller muntligt meddelande. Vid skriftliga meddelanden är det dessutom tillräckligt att meddelandet faktiskt har avsänts och ett åberopande förutsätter inte att urkunden är omedelbart tillgänglig för mottagaren – det räcker att den är identifierbar. För straffansvar krävs alltså inte att någon har blivit vilseledd. Ett helt e-legitimationssystem har införts för att åberopanden ska ske på ett tydligt och tillförlitligt sätt.

För straffansvar fordras dessutom att åberopandet har inneburit fara i bevishänseende. I aktuella fall har denna fara normalt förverkligats genom att någon annan blivit insläppt.

Att en innehavare av en e-legitimation samtycker till att annan person använder den, fritar inte den som utnyttjar möjligheten från ansvar. Det framgår redan av att straff föreskrivits i 15 kap. 12 § första stycket BrB för den som lämnar ut en urkund av berört slag för att sanningslöst åberopas såsom gällande för sig eller annan person. Det är således straffbart att missbruka e-legitimation på beskrivna sätt, oberoende av om det sker öppet eller dolt för innehavaren av den.

Detta rättsliga uttalande har, efter genomgång, beslutats av eSams rättsliga expertgrupp¹. Se även eSams publikation Juridisk vägledning för införande av e-legitimering och e-underskrifter.

Johan Bålman

¹ Ledamöter i expertgruppen är Johan Bålman, Per Furberg, Sven Granlund, Gustaf Johnssén, Jan Sjösten, Gunnar Svensson, Mikael Westberg, Staffan Wikell, Tomas Öhrn och Christina Wikström. Adjungerade ledamöter i expertgruppen är Maria Sertcanli och Nils Fjelkegård. Adjungerade ledamöter står inte formellt bakom uttalandet.